

เบญจศีลข้อสุราเมรัยกับการตีความเพื่อนำไปใช้ในสังคมไทยร่วมสมัย

The Five Precepts of Liquor (Suràmeraya) and its Interpretation for Contemporary Thai Society

อำนาจ ยอดทอง

Amnat Yodthong

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University, Thailand

E-mail: amchintang@gmail.com

Received June 6, 2024; Revised June 25, 2024; Accepted July 12, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิพากษ์ประเด็นเกี่ยวกับ 1) ขอบเขตและความหมาย 2) วัตถุประสงค์ห้ามและการขยายขอบเขตวัตถุประสงค์ห้าม และ 3) องค์ประกอบของการกระทำความผิด ตามหลักเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัยในสังคมไทยร่วมสมัย จัดเป็นการวิจัยเชิงเอกสารโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย พบว่า ประเด็นแรก ด้านขอบเขตและความหมายมีการตีความอยู่ 2 ประการ ดังนี้ แบบจำกัด คือ งดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราเมรัย และแบบกว้าง คือ งดเว้นจากการเสพสุราเมรัยและของมีนเมา ประเด็นที่สอง ด้านวัตถุประสงค์ห้ามมีการตีความอยู่ 2 ประการ คือ 1) สุราและเมรัยต้องให้หลักมหาปเทศเพื่อขยายขอบเขตความหมายใน 2 ลักษณะ ได้แก่ แบบจำกัด หมายถึงเอาน้ำเมาน้ำเมาเช่นเดียวสุราเมรัย และแบบกว้าง หมายถึงเอาน้ำเมาและยาเสพติดทุกชนิด และ 2) สุราเมรัยและของมีนเมา มีการตีความของมีนเมาโดยไม่ใช้หลักมหาปเทศ ซึ่งมีทั้งแบบจำกัดและไม่จำกัด เช่นเดียวกับข้อแรก และประเด็นสุดท้าย ด้านองค์ประกอบของการกระทำความผิดมีการตีความอยู่ 2 แนวทางเช่นเดียวกัน ดังนี้ 1) แนวทางเดิม คือ องค์ประกอบของการกระทำความผิด 4 ประการตามคัมภีร์อรรถกถา ได้แก่ ความเป็นของมีนเมา มีจิตคิดจะดื่มของมีนเมา มีความพยายามที่จะดื่ม และกลืนลงไป ในลำคอ และ 2) แนวทางใหม่ โดยการแก้ไขข้อ 2 เป็น “มีจิตคิดจะเสพของมีนเมา” และข้อ 4 เป็น “สิ่งเสพติดเข้าสู่ร่างกาย” เพื่อให้มีขอบเขตครอบคลุมถึงยาเสพติดทุกชนิดในสังคมปัจจุบัน ส่วนองค์ประกอบนอกนั้นยังคงเดิม

คำสำคัญ: เบญจศีล; สุราเมรัย; การตีความ; สังคมไทยร่วมสมัย

Abstract

This article aimed to critique issues related to: 1) the scope and meaning; 2) the prohibited substances and the extension of their scope; and 3) the elements of committing an offense, according to the five precepts regarding intoxicants (Surāmeraya) in contemporary Thai society. The study was conducted through a documentary approach, utilizing content analysis from the Tripitaka, commentaries, books, and other relevant sources.

It was found that, for the first issue, the scope and meaning, there were two interpretations: a limited interpretation, which involved abstaining from drinking intoxicating beverages (Surāmeraya), and a broad interpretation, which involved abstaining from consuming intoxicating beverages and all kinds of intoxicants. For the second issue, the prohibited substances, there were two interpretations: 1) Surā and Meraya, where the Principal References (Mahāpadesa) are utilized to expand the scope of meaning in two ways: the limited interpretation, specifically referring to intoxicating beverages, as stated in Surāmeraya, and the broad interpretation, encompassing all intoxicating beverages and drugs; and 2) Surāmeraya and intoxicants, where the interpretation of intoxicants does not rely on Principal References for both the limited and broad interpretations, as observed in the first issue. The final issue, the elements of committing an offense, had two interpretative approaches: 1) the traditional approach, which included four elements of committing an offense according to the Commentaries (Atthakathā): the presence of intoxicants, the intention to drink intoxicants, the effort to drink, and swallowing the substance through the neck; and 2) the new approach, which modified the second element to 'the intention to consume intoxicants' and the fourth element to 'the intoxicant entering the body,' in order to cover all kinds of drugs in today's society. The other elements remain unchanged.

Keywords: Five Precepts; Surāmeraya, Interpretation; Contemporary Thai Society

บทนำ

พระพุทธศาสนา คือ ศาสนาของพระพุทธเจ้า (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2520) หรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นประมวลความรู้ทางศาสนาแบบหนึ่งเช่นเดียวกับศาสตร์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน (แสง จันทรงาม, 2535) ในบรรดาคำสอนทั้งหมด หลักคำสอนว่าด้วยเบญจศีล (ศีล 5)¹ จัดเป็นพุทธจริยธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับฆราวาส (สมภาร พรหมทา, 2548; วติน อินทสระ, 2549; ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, 2551; ชีรพงษ์ มีไธสง, 2551) โดยเฉพาะเบญจศีลข้อ 5 ถือว่ามีโทษร้ายแรงกว่าข้ออื่น เพราะเป็นปัจจัยให้ทำความชั่วและผิดศีลข้ออื่น ๆ (วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี, 2548) จากการศึกษาในสังคมไทย พบว่า การละเมิดศีลข้อ 5 อยู่ในภาวะวิกฤตมากกว่าข้ออื่น (พระโสภาส โสภาส และพระณัฐพงษ์ ญาณเมธี, 2564) ผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านการพัฒนาตนเอง ครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคมอีกด้วย (นราพร วงศ์แสน, 2560)

พุทธศาสนา มีมาตรการให้ตเว้นจากสุราเมรัยตามหลักเบญจศีลข้อที่ 5 และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า สุราเมรัยและสิ่งเสพติดทุกชนิดเป็นสิ่งต้องห้ามตามสิกขาบทนี้ (คุณ โทจันทร์, 2537) แต่เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดกลับพบว่า แท้จริงแล้วเบญจศีลข้อนี้มีความหมายและขอบเขตครอบคลุมสิ่งเสพติดทุกชนิดตามความเข้าใจทั่วไปในสังคมหรือไม่ แม้กระทั่งการให้ความหมายศีลข้อนี้ ซึ่งมาจากภาษาบาลีว่า “สุราเมรัยมชฺชปมาทฏฐานา เวรมณี” ก็มีการให้ความหมายแตกต่างกัน พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้ความหมายว่า “เจตนาตเว้นจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในขณะที่ พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ระบุว่า “เจตนาตเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536) จะเห็นว่าการให้ความหมายเพิ่มเติมจากภาษาบาลีว่า “ดื่ม” หรือ “เสพ” ที่แตกต่างกัน ในขณะที่ระบุวัตถุต้องห้ามว่า “น้ำเมาหรือของมีนเมาคือสุราเมรัย” ขณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)² ให้ความหมายต่างออกไปว่า “เว้นจากสุราเมรัยและของมีนเมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557) จะเห็นว่าการให้ความหมายแตกต่างกันเหล่านี้ ย่อมมีผลต่อการขยายความหมายให้ครอบคลุมถึงสิ่งเสพติดในสังคมปัจจุบันที่แตกต่างกันไปด้วย กล่าวคือ การให้ความหมายว่า “ดื่ม” ย่อมจำกัดเฉพาะสิ่งเสพติดที่ใช้การดื่มนั้น ส่วนการให้ความหมายว่า “เสพ” อาจขยายครอบคลุมไปถึงสิ่งเสพติดทุกชนิดได้ หรือการระบุวัตถุต้องห้ามว่า “น้ำเมาหรือของมีนเมาคือสุราเมรัย” ย่อมจำกัดเฉพาะสิ่งเสพติดที่ใช้การดื่มนั้นเช่นเดียวกับสุราเมรัยเท่านั้น แต่อาจขยายขอบเขตตามหลักมหาปเทศ

¹เบญจศีล คือ ศีล 5 ได้แก่ 1) เจตนาตเว้นจากการฆ่าสัตว์ 2) เจตนาตเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามีได้ให้ 3) เจตนาตเว้นจากการประพฤติผิดในกาม 4) เจตนาตเว้นจากการพูดเท็จ และ 5) เจตนาตเว้นจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

²สมณศักดิ์ในปัจจุบันที่กำลังทำวิจัย ปี 2567

ได้ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2543) สอนการระบุว่า “สุราเมรัยและของมีนเมา” ก็อาจขยายครอบคลุมไปถึงสิ่งเสพติดทุกชนิดได้โดยไม่ต้องใช้หลักมหาปเทศ เป็นต้น

ดังนั้น จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมาว่า แท้จริงแล้วเบญจศีลข้อ 5 “สุราเมรัยมชชปมาทภูฏานา เวมณี” หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า “ข้อสุราเมรัย” ควรมีความหมายอย่างไร มีขอบเขตแค่ไหน การให้ความหมายที่แตกต่างกัน ย่อมใช้วิธีการขยายขอบเขตศีลข้อนี้ ให้ครอบคลุมถึงสิ่งเสพติดในสังคมปัจจุบันที่ต่างกันอย่างกว้างขวาง การศึกษาวิเคราะห์และวิพากษ์ประเด็นเหล่านี้ จะทำให้เห็นภาพเบญจศีลข้อ 5 ที่ผ่านการตีความและนำไปใช้ในสังคมไทยได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นด้านขอบเขตและความหมาย วัตถุประสงค์ห้าม การขยายขอบเขต และองค์ประกอบของการกระทำความผิด ในเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัย อันเป็นโจทย์สำคัญในการวิจัยครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิพากษ์ประเด็นเกี่ยวกับขอบเขตและความหมายของเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัย ในสังคมไทย
2. เพื่อวิพากษ์ประเด็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ห้ามและการขยายขอบเขตของวัตถุประสงค์ห้ามในเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัยในสังคมไทย
3. เพื่อวิพากษ์ประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของการกระทำความผิดเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัย ในสังคมไทย

การทบทวนวรรณกรรม

“เบญจศีล” ในคัมภีร์อปาทานและพุทธวงศ์เท่านั้น ส่วนที่มีการจำแนกเป็นข้อ ๆ เรียกว่า “สิกขาบท 5” “ธรรม 5” หรือ “เวร 5” โดยผู้ปฏิบัติได้ชื่อว่า “ผู้มีศีล” ต่อมาเรียกเพิ่มว่า “นิจศีล” หรือ “มนุษยธรรม” เบญจศีล หรือ ศีล 5 ได้แก่ 1) ปาณาติปาตา เวมณี เว้นจากการปลงชีวิต 2) อทินนาทานา เวมณี เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ 3) กาเมสุมิจจาจรา เวมณี เว้นจากการประพฤติดีกาม 4) มุสาวาทา เวมณี เว้นจากการพูดเท็จ และ 5) สุราเมรัยมชชปมาทภูฏานา เวมณี เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2565 ก) การรักษาศีลเป็นการให้ทานที่มีคุณค่ายิ่งกว่าการให้วัตถุสิ่งใดทั้งสิ้น ได้แก่ ศีลข้อ 1 ให้ความปลอดภัยในชีวิต ศีลข้อ 2 ให้ความปลอดภัยในทรัพย์สิน ศีลข้อ 3 ให้ความปลอดภัยในครอบครัว ศีลข้อ 4 ให้ความปลอดภัยในสังคม และศีลข้อ 5 ให้ความปลอดภัยในสรรพสิ่ง (พระมหาสาทุก สุภรเมธี และพระมหาวันดี กนฺตวิโร, 2560)

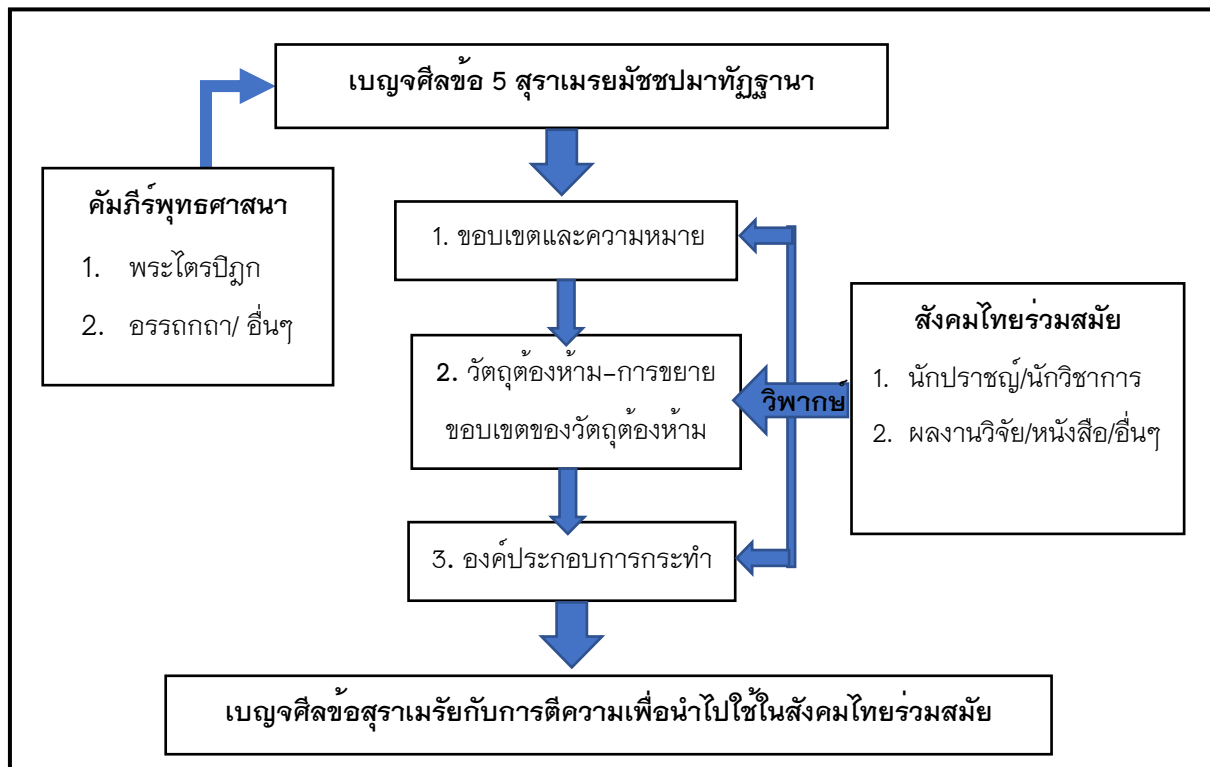
ในเบญจศีลนั้น เบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัยมชชปมาทภูฏานา เวมณี แปลว่า เว้นจากดื่ม น้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท โดยที่ “เมรัย” คือ น้ำเมาที่เป็นแต่เพียงของดอง เช่น น้ำตาลเมาต่าง ๆ ส่วน “สุรา” คือ เมรัยที่กลั่นอีกชั้นหนึ่งเพื่อให้เข้มข้น เช่น เหล้าต่าง ๆ สุราเมรัยนี้เป็น

ของทำผู้ดื่มแล้วให้เมาเสียสติ แปรเปลี่ยนจากคนดีกลายเป็นคนชั่วได้ ด้วยเหตุนี้ น้ำเมาคือสุราและเมรัย จึงได้ชื่อว่า เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538) เบญจศีลข้อนี้มีความมุ่งหมายเพื่อให้คนรู้จักรักษาสติของตนให้สมบูรณ์ ข้อห้ามโดยตรง คือ ห้ามดื่มน้ำเมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท “น้ำเมา” (ปิ่น มุทุกันต์, 2536) เมื่อพิจารณาสถานการณ์การละเมิดเบญจศีลในสังคมไทย พบว่า สภาวะวิกฤตในสังคมไทยที่มีสาเหตุมาจากการละเมิดศีล 5 ในแต่ละด้านนั้น การละเมิดเบญจศีลข้อ 5 อยู่ในสภาวะวิกฤตมากที่สุดกว่าข้ออื่น ๆ (ร้อยละ 38) (พระโอภาส โอภาโส และ พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี, 2564) ในด้านผลกระทบของการละเมิดเบญจศีลข้อนี้ นราพร วงศ์แสน, (2560) ระบุว่า การดื่มน้ำเมาเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เมื่อเสพเข้าไปในร่างกายทำให้สติเลือนลอย ไม่มีสำนึกผิดชอบชั่วดี ทำให้คุณภาพชีวิตตกต่ำและเกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อม

ดังนั้น จากผลงานหนังสือและงานวิจัยเหล่านี้ ล้วนให้ความสำคัญกับเนื้อหาเบญจศีลและศีลข้อ 5 สุราเมรัยโดยไม่มีข้อสงสัย หรือประเด็นคำถามเกี่ยวกับความหมายและขอบเขต ตลอดจนละเอียดรอบคอบในคัมภีร์ว่ามีความหมายและขอบเขตเพียงใด ศีลข้อนี้สามารถขยายครอบคลุมไปถึงสิ่งเสพติดทุกชนิดอย่างที่กำลังกล่าวในสังคมไทยได้จริงหรือไม่ อย่างไร งานวิจัยชิ้นนี้จะทำให้ชัดเจนถึงที่มาที่ไปและเหตุผลอย่างละเอียด

กรอบแนวคิดการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “วิพากษ์เบญจศีลข้อสุราเมรัยกับการตีความเพื่อนำไปใช้ในสังคมไทยร่วมสมัย” มีกรอบแนวคิดสำคัญอยู่ที่หลักเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัยมีขบมาที่ภูฐานา เวมณี เรียกสั้น ๆ ว่า “เบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัย” ใน 3 ประเด็น คือ 1) ขอบเขตและความหมาย 2) วัตถุประสงค์ห้ามและการขยายขอบเขตของวัตถุประสงค์ห้าม และ 3) องค์ประกอบของการกระทำความผิด ที่มีนักวิชาการนักปราชญ์ทางพุทธศาสนา หนังสือ และผลงานวิจัย อธิบายและตีจากคัมภีร์ทางพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา เป็นต้น เพื่อนำมาใช้ในสังคมไทย แสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

1

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีอยู่ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัยในประเด็นด้านขอบเขตและความหมาย วัตถุต้องห้าม การขยายขอบเขต และองค์ประกอบของการกระทำ ความผิด จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล 91 เล่ม ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536) และการอธิบายขยายความ รวมทั้งการตีความในประเด็นดังกล่าวในสังคมไทยร่วมสมัย จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources) ได้แก่ หนังสือ วารสาร และผลงานวิจัยต่าง ๆ

2. ขั้นวิเคราะห์และวิพากษ์ นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และวิพากษ์ในประเด็นด้านขอบเขตและความหมาย วัตถุต้องห้าม การขยายขอบเขต และองค์ประกอบของการกระทำ ความผิดในเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัยในมุมมองของสังคมไทยร่วมสมัย จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ

3. ขั้นสรุป สรุปผลและนำเสนอรายงานผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การวิจัยในครั้งนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนสาขาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล รหัสโครงการ MUSSIRB No.:2024/044

ผลการวิจัย

วิพากษ์ประเด็นเกี่ยวกับขอบเขตและความหมายของเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัยในสังคมไทย

ผลการวิจัย พบว่า เบญจศีลข้อ 5 มาจากสิกขาบทว่า “สุราเมรัยมชฺชปมาทภูฏานา เวรณณิ” พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้ความหมายว่า เจตนางดเว้นจาก “การเสพ” ของมีนเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท ในบางแห่งระบุว่า เจตนางดเว้นจาก “การดื่ม” น้ำเมาคือสุราและเมรัยฯ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ส่วน พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้ความหมายตรงกันว่า “งดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2536) จากความหมายนี้มีคำสำคัญ ได้แก่ สุรา (สุรา) + เมรัย (เมรัย) + น้ำเมา (มชฺช) + อันเป็นเหตุแห่งความประมาท (ปมาทภูฏานา) + งดเว้น (เวรณณิ) ซึ่งคำที่ถูกเพิ่มเติมเข้าในภาษาไทย คือ “ดื่ม” หรือ “เสพ” โดยคำว่า “ดื่ม” คือ การกินของเหลวเช่นน้ำ ส่วนคำว่า “เสพ” คือ กิน บริโภค เช่น เสพสุรา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) หรือการใช้สอย การใช้ประโยชน์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2565, ข) จะเห็นว่า คำทั้ง 2 นี้ ล้วนมีความหมายและขอบเขตที่แตกต่างกันในภาษาไทย กระนั้นความหมายข้างต้นก็เน้นอาการเป็นสำคัญ ในขณะที่เดียวกันก็มีความหมายเน้นตัววัตถุต้องห้ามด้วย โดยมีการระบุวัตถุต้องห้ามคือ “สุรา” และ “เมรัย” เท่านั้น นอกจากนี้ยังมีการให้ความหมายแตกต่างออกไปว่า “เว้นขาดจากการเสพสุราเมรัยและของมีนเมา” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สอดคล้องกับ ผู้แปลพระไตรปิฎก ที่ได้อ้างอรรถกถา ตอนหนึ่งเพื่อสนับสนุนความหมายนี้ (เรื่องเดียวกัน) แม้ สารัตถปกาสินี อรรถกถาสังยุตตนิกาย มหาวรรค ก็ระบุว่า “คำว่า น้ำเมา ได้แก่ ทั้งสอง (สุราและเมรัย) อธิบายว่า ก็อีกอย่างหนึ่ง น้ำเมาชนิดใดแม้อื่นที่พ้นแล้วจากสุราและน้ำหมักดอง อันบุคคลพึงเมา คนทั้งหลายย่อมดื่มสุราและเมรัยนั้นด้วยเจตนาใด เจตนาอันชื่อว่า เป็นฐานะแห่งความประมาท เพราะเป็นเหตุแห่งความประมาท” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2536) แสดงว่า ความหมายนี้สามารถขยายขอบเขตออกไปกว้างกว่าสุราเมรัยใน 2 แนวทาง คือ 1) ขยายอย่างจำกัด หมายถึงน้ำเมาอย่างอื่นนอกจากสุราเมรัย แต่ก็จำกัดอยู่กับสิ่งที่ต้องดื่มกินเช่นเดียวกับสุราเมรัยเท่านั้น และ 2) ขยายอย่างไม่จำกัด หมายถึงของมีนเมาอย่างอื่นทุกชนิด รวมถึงสิ่งเสพติดในสังคมไทยปัจจุบันด้วย เราจึงมักพบคำกล่าวโดยทั่วไปในสังคมไทยว่าเบญจศีลข้อ 5 หมายถึงสิ่งเสพติดทุกชนิด (พิน ดอกบัว, 2542) จึงเห็นได้ว่าในสังคมไทยมักตีความศีลข้อนี้ในความหมายกว้างแบบไม่จำกัด โดยครอบคลุมถึงสิ่งเสพติดทุกชนิดที่ผิดกฎหมาย

ในสังคมไทย อันเป็นการเน้นเจตนารมณ์ในเชิงปฏิบัติมากกว่าข้อจำกัดในเชิงคัมภีร์ตามบริบทสังคมสมัยพุทธกาล

วิพากษ์ประเด็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ห้ามและการขยายขอบเขตของวัตถุประสงค์ห้ามในเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัยในสังคมไทย

ผลการวิจัย พบว่า วัตถุประสงค์ห้ามในศีลข้อนี้มีอยู่ 2 ความหมาย ดังนี้ 1) น้ำเมาคือสุราเมรัย มีการระบุดังห้าม 2 ประการ ได้แก่ สุรา คือ เหล้า น้ำเมาที่กลั่นแล้ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) มี 5 ชนิด ได้แก่ สุราทำด้วยแป้ง สุราทำด้วยขนม สุราทำด้วยข้าวสุก สุราที่เติมด้วยสาเหล้า (หมักแป้งเชื้อเหล้า) สุราประกอบเครื่องปรุงหลายชนิด (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536) และ เมรัย คือ น้ำเมาที่เกิดจากการหมัก ดอก หรือแช่ หรือน้ำเมาที่ไม่ได้กลั่น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) มี 5 ชนิด ได้แก่ น้ำหมักดอกด้วยดอกไม้ น้ำหมักดอกด้วยผลไม้ น้ำหมักดอกด้วยน้ำผึ้ง น้ำหมักดอกด้วยน้ำอ้อยยบ น้ำหมักดอกประกอบเครื่องปรุงหลายชนิด (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536) เมื่อเป็นเช่นนี้จึงต้องมีการขยายขอบเขตด้วยหลักมหาปเทศ³ ซึ่งเป็นหลักการสำหรับอ้างอิงหรือเทียบเคียงสิ่งใหม่ ที่ไม่มีในบทบัญญัติเดิม ให้สามารถใช้บทบัญญัติเดิมได้ นั่นคือ หลักมหาปเทศข้อที่ 1 “สิ่งใดไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เพื่อขยายไปถึงสิ่งเสพติดอื่น ๆ และมีการตีความอยู่ 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบแรก การขยายขอบเขตอย่างจำกัด สามารถขยายครอบคลุมเฉพาะสิ่งเสพติดที่เป็นน้ำเมาอาศัยการดื่มกินเท่านั้น ดังที่ สัมโมหวิโนทนี อรรถกถาอภิธรรมปิฎก วิภังค์ ระบุว่า “สุราและเมรัยแม้ทั้งสองนั้น ชื่อว่า มัชชะ เพราะอรรถว่าเป็นที่ตั้งแห่งความมัวเมา ชนทั้งหลายย่อมดื่มสุราหรือเมรัยนั้น ด้วยเจตนาใด เจตนาอันชื่อว่า เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536) และ รูปแบบที่สอง การขยายขอบเขตอย่างไม่จำกัด คือ ใช้หลักมหาปเทศข้อเดียวกันนี้ขยายขอบเขตครอบคลุมถึงยาเสพติดทุกชนิด แนวทางนี้เป็นไปตามที่ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2538, 2543) ทรงระบุว่า เจตนารมณ์ของศีลข้อนี้มุ่งให้สำรวมจากของมีนเมา อันเป็นเหตุทำลายร่างกายและสติสัมปชัญญะ ในสมัยพุทธกาลมีเพียงสุราและเมรัยเท่านั้นที่จัดเป็นของมีนเมา ส่วน ผีน กัญชา และของมีนเมาหรือสิ่งเสพติดอื่น ๆ ในสังคมไทยปัจจุบัน ทำให้มีอาการมีนเมาเช่นเดียวกัน จึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรและต้องดเว้น จึงอนุโลมเข้าเป็นของต้องห้ามในสิกขาบทที่ 5 นี้ตามหลักมหาปเทศข้อที่ 1 และ 2) สุราเมรัยและของมีนเมา ข้อนี้มีการระบุดังห้าม 3 ประการ คือ 1) สุรา 2) เมรัย และ 3) ของ

³หลักมหาปเทศ คือ ข้อสำหรับอ้างอิงข้อใหญ่ หลักใหญ่สำหรับอ้างอิงเพื่อสอบสวนเทียบเคียงในทางวินัยมี 4 ประการ ดังนี้ 1) สิ่งใดไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร 2) สิ่งใดไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร 3) สิ่งใดได้อนุญาตไว้ว่า “สิ่งนี้ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร 4) สิ่งใดได้อนุญาตไว้ว่า “สิ่งนี้ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

มีนเมาอย่างอื่นที่นอกจากสุราเมรัย จะเห็นว่าวัตถุประสงค์ข้อ 3 นั้นมีการตีความขยายขอบเขตใน 2 แนวทางโดยไม่ต้องใช้หลักมหาปเทศ ได้แก่ 1) จำกัดวัตถุประสงค์ห้าม โดยเฉพาะของมีนเมาชนิดที่ต้องดื่มกินเช่นเดียวกับสุราเมรัย ดังที่ สารัตถปกาสินี อรรถกถาสังยุตตนิกาย มหาวรรค ระบุว่า “น้ำเมาชนิดใดแม้อื่นที่พ้นแล้วจากสุราและน้ำหมักคอง อันบุคคลพึงเมา คนทั้งหลายย่อมดื่มสุราและเมรัยนั้นด้วยเจตนาใด เจตนาอันชื่อว่า เป็นฐานะแห่งความประมาท” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536) และ 2) ไม่จำกัดวัตถุประสงค์ห้าม หมายเอาของมีนเมาทุกชนิด หรือสิ่งเสพติดทุกประเภทในสังคมปัจจุบัน และดูเหมือนสังคมไทยจะเข้าใจในความหมายนี้โดยทั่วไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552; พระมหาสาภสสุกรเมธี และพระมหาวันดี กนฺตวิโร, 2560; พระมหาสนิท หาญเขียว พระมหาปราโมทย์ แก้วนา และวิโรจน์ คุ่มครอง, 2566) จึงดูเหมือนว่าสังคมไทยจะยอมรับโดยทั่วไปในวัตถุประสงค์ห้ามของศีลข้อ 5 ในแบบกว้างที่หมายถึงสุราเมรัยและของมีนเมาทุกอย่าง ซึ่งยาเสพติดจัดอยู่ในของมีนเมาที่นอกจากสุราเมรัยนี้ อีกทั้งในการนำไปใช้ไม่มีการอ้างถึงหลักมหาปเทศอีกด้วย ซึ่งส่วนหนึ่งนอกจากพิจารณาในด้านเจตนารมณ์ของศีลข้อนี้แล้ว อาจสืบเนื่องมาจากความจำเป็นที่สังคมต้องมีระบบจริยธรรมที่ครอบคลุมถึงปัญหาสิ่งเสพติดในสังคมอีกด้วย

วิพากษ์ประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของการกระทำความผิดเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัย ในสังคมไทย

ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบการกระทำผิดศีลข้อนี้ 4 ประการ ดังนี้ 1) มัชฌาโว/สุราที่นำอัญญตร ความเป็นของมีนเมา/ของมีนเมาสุราเป็นต้นอย่างใดอย่างหนึ่ง 2) ปาตุกมุตาจิตต์/มทนิย ปาตุกมุตาจิตต์ มีจิตคิดจะดื่มของมีนเมา 3) ตชฺช วายาโม/ตชฺช วายามํ อาปชฺชติ มีความพยายามอันเกิดแต่จิตนั้น และ 4) อหฺมฺหารณํ/ปีเต จ ปวิสติ กลืนให้ลงลงในลำคอ/ดื่มเข้าไปในลำคอ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536) การกระทำที่ถือว่า “ผิดศีล” หรือ “ศีลขาด” ในข้อนี้ จะต้องมียองค์ประกอบครบทุกข้อ ถ้าไม่ครบย่อมไม่ “ผิดศีล” (เป็น มุทุกันต์, 2536) จะเห็นว่า องค์ประกอบเหล่านี้ มีข้อที่ขยายขอบเขตได้อย่างจำกัด คือ “ข้อ 2 มีจิตคิดจะดื่มของมีนเมา” และโดยเฉพาะ “ข้อ 4 กลืนให้ลงลงในลำคอ/ดื่มเข้าไปในลำคอ” อันเป็นองค์ประกอบสุดท้ายและเป็นจุดสมบูรณ์ของการดื่ม (เรื่องเดียวกัน) ที่สะท้อนถึงการดื่มชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาว่า การพยายามให้ความหมายว่า “การเสพ” ซึ่งมีความหมายกว้างเช่นเดียวกับการเสพลิงเสพติดจึงไม่อาจตีความแบบนั้นได้ และเกิดปัญหาว่า อาจต้องมีการปรับแก้องค์ประกอบข้อ 2 และข้อสุดท้ายให้ใช้ได้กับสิ่งเสพติดทุกชนิดด้วย เช่น อาจปรับเป็น “ข้อ 2 มีจิตคิดจะเสพลิงของมีนเมา” และข้อสุดท้ายอาจระบุว่า “ข้อ 4 สิ่งเสพติดเข้าสู่ร่างกาย” แต่ถ้ามองไม่สนใจองค์ประกอบของการกระทำในอรรถกถาดังกล่าวเช่นเดียวกับ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2538) ที่ทรงนิพนธ์หนังสือ “เบญจศีลเบญจธรรม” ไม่มีการกล่าวถึงองค์ประกอบของการกระทำความผิดของศีลตามแบบอรรถกถาเลย ในแง่นี้จึงอาจพิจารณาได้ว่าเป็นถือเอาความตามศัพท์ สุราเมรัยมชฺชปมาทภูฏานา เวมณิ ในความหมายที่ไม่มิกิริยาคั่นกลาง คือ เสพ หรือ ดื่ม จึงอาจตีความกว้าง ๆ ได้ว่า ให้งดเว้นจากสุราเมรัยในความหมายกว้างได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. ขอบเขตและความหมายเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัยชุขปมาทภูฐานา เวรมณี ที่เน้นอาการหรือการกระทำ ได้แก่ เว้นจาก “การดื่ม” น้ำเมาคือสุราเมรัย และเว้นจาก “การเสพ” ของมีนเมาคือสุราเมรัย ซึ่งมีคำที่ถูกเพิ่มเข้ามาในภาษาไทย คือ “การดื่ม” หมายถึงการดื่มกินของเหลว มีคำบาลีตรง ๆ ว่า “สุราเมรัยปान” (ดื่มสุราเมรัย) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536) ส่วน “การเสพ” หมายถึงการดื่มกินรวมถึงการใช้ประโยชน์ด้วย นิยมใช้เกี่ยวกับสิ่งเสพติด ดังที่ประมวลกฎหมายสิ่งเสพติดให้ความหมายว่า “การเสพคือการรับสิ่งเสพติดเข้าสู่ร่างกายในทุกวิธี ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม” (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2564) สอดคล้องกับ พ้น ดอกบัว (2542) ที่ให้ความหมายแยกกันว่า “ไม่ดื่มสุราเมรัย และไม่เสพยาเสพติดชนิดต่าง ๆ” ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ไม่จำเป็นต้องเพิ่มคำเหล่านี้ก็ได้ความสมบูรณ์แล้ว พระไตรปิฎกบางแห่งจึงให้ความหมายว่า “เจตนางตเว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยฯ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สอดคล้องกับ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ระบุว่า “เว้นจากสุราเมรัยและของมีนเมา ฯ” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557) และราชบัณฑิตยสถาน (2552) ที่ให้ความหมายว่า “เจตนางตเว้นจากสุราเมรัยและของมีนเมา ฯ”

2. เบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัยในสังคมไทยนั้น มีการระบุวัตถุประสงค์ห้ามและการขยายขอบเขตวัตถุประสงค์ห้ามใน 2 รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบที่หนึ่ง การระบุวัตถุประสงค์ห้าม 2 ประการ คือ สุรา และ เมรัย แต่เมื่อพ่งที่เจตนารมณ์เป็นหลักก็สามารถขยายครอบคลุมสิ่งเสพติดอื่น ๆ ได้ตามหลักมหาปเทศใน 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางแรก การขยายอย่างจำกัด หมายเอา “น้ำเมาอื่น” ที่มีลักษณะ “ต้องอาศัยการดื่มกิน” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536) การตีความแบบนี้อาจถูกมองว่าเคร่งครัดจนเกินไป ทำให้ไม่สามารถครอบคลุมสิ่งเสพติดทุกชนิดในสังคมไทยได้ แต่กระนั้นก็มีข้อดีคือเข้าได้กับองค์ประกอบการกระทำผิดศีลทั้ง 4 ข้อโดยไม่ต้องปรับแก้ไข ส่วนแนวทางที่สอง การขยายขอบเขตอย่างไม่จำกัด ใช้หลักมหาปเทศขยายขอบเขตให้ครอบคลุมถึงสิ่งเสพติดทุกชนิดสอดคล้องกับ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2538) ที่ทรงระบุว่า ศีลข้อนี้มีวัตถุประสงค์ห้าม 2 ประการ คือ (1) สุราและเมรัย และ (2) ผื่นกัญชาและของมีนเมาหรือสิ่งเสพติดอย่างอื่น จากมุมมองนี้มีข้อดีคือเป็นการยึดถือเจตนารมณ์ของเบญจศีลข้อ 5 ที่มุ่งให้งดเว้นจากของมีนเมาทุกชนิด ซึ่งสิ่งเสพติดล้วนมีลักษณะเช่นเดียวกัน แต่มีข้อจำกัด คือ องค์ประกอบการกระทำบางข้อ มีลักษณะไม่สอดคล้องกับยาเสพติดทุกประเภทและจำเป็นต้องปรับนั่นเอง รูปแบบที่สอง การระบุวัตถุประสงค์ห้าม 3 ประการ คือ (1) สุรา (2) เมรัย และ (3) ของมีนเมาอื่น ๆ รูปแบบนี้ประการสุดท้ายมีความสำคัญเพราะสามารถตีความโดยไม่ต้องใช้หลักมหาปเทศ มีการตีความอยู่ 2 ประการ คือ (1) แบบจำกัดวัตถุประสงค์ห้าม หมายเอาเฉพาะน้ำเมาที่มีลักษณะการดื่มกินเช่นเดียวกับสุราเมรัยเท่านั้น และ (2) แบบไม่จำกัดวัตถุประสงค์ห้าม หมายเอาสิ่งเสพติดทุกชนิดอย่างที่ดีความในสังคมไทย ในแบบประการหลังนี้มีความสอดคล้องกับ คุณ โทษณ์ (2537) ที่ระบุว่า วัตถุประสงค์ห้าม คือ สุราเมรัย เครื่องดื่มมีนเมา และสิ่งเสพติดอื่น ๆ พระญาณวโรรส (สนธิ์ กิจจกาโร) (2543) และ ปิ่น มุทุกันต์ (2536) มองว่า นอกจาก

สุราแล้ว ในส่วนของเมรัยยังมีความหมายครอบคลุมถึงของมีนเมาทุกชนิดที่ไม่ได้กลั่นอื่น ๆ เช่น ผื่น และ กัญชา เป็นต้นด้วย ข้อดีของวิธีนี้คือการยึดถือตามเจตนารมณ์ของเบญจศีลข้อ 5 แต่กลับก่อให้เกิดปัญหาตามมา คือ องค์ประกอบการกระทำบางข้อไม่สอดคล้องกับยาเสพติดทุกประเภทได้ จำเป็นต้องปรับโดยเฉพาะข้อ 2 (มีจิตคิดจะดื่มของมีนเมา) และข้อ 4 (กลืนให้ล่วงลงในลำคอ)

3. ด้านองค์ประกอบของการทำความผิดเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัยมีอยู่ 2 แนวทางที่มีความสัมพันธ์กับ ด้านวัตถุต้องห้ามและการขยายขอบเขต และด้านขอบเขตและความหมาย ดังนี้

แนวทางแรก องค์ประกอบการกระทำจะต้องมีครบทั้ง 4 ประการ จึงจะถือว่า “ผิดศีล” หรือ “ศีลขาด” หากไม่ครบย่อมไม่เป็นการละเมิดศีลข้อนี้ ได้แก่ 1) ความเป็นของมีนเมา 2) มีจิตคิดจะดื่มของมีนเมา 3) มีความพยายามอันเกิดแต่จิตนั้น 4) กลืนให้ล่วงลงในลำคอ โดยที่ องค์ประกอบเหล่านี้มีลักษณะสอดคล้องกับวัตถุต้องห้าม 2 ประการ คือ สุรา และเมรัย โดยสามารถขยายขอบเขตตามหลักมหาปเทศได้ 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางแรก ขยายออกอย่างจำกัด เฉพาะยาเสพติดที่มีลักษณะเป็นน้ำเมา ที่ต้องดื่มกินเท่านั้น เช่น ยาบ้า ยาไอซ์ ผื่น (เฉพาะแบบรับประทาน-Oral) (กรมการแพทย์ทหารเรือ, 2561) ข้อดีคือไม่ต้องปรับแก้อะไร สามารถใช้องค์ประกอบการกระทำของศีลข้อนี้ตามอรรถกถาได้เลย แต่ก็มีข้อจำกัดคือยาเสพติดบางอย่างอาจผิดได้เช่น การรับประทานผื่น และก็อาจไม่ผิดได้เช่น การสูบบุหรี่ เป็นต้น และแนวทางที่สอง ขยายออกไปอย่างไม่จำกัด ครอบคลุมของมีนเมาหรือสิ่งเสพติดทุกชนิด แต่มีข้อจำกัดคือ ไม่สามารถใช้กับองค์ประกอบข้อ 2 และข้อ 4 ได้ โดยเฉพาะสิ่งเสพติดที่อาศัยการสูบ เช่น การสูบบุหรี่ หรือเฮโรอีนที่อาศัยการฉีด (เรื่องเดียวกัน) เป็นต้น กรณีการฉีดเฮโรอีนเข้าเส้นเลือด ย่อมขาดองค์ประกอบข้อ 2 และ 4 เมื่อไม่ครบ ย่อมถือว่าไม่ผิดศีล ส่วนอีกแนวทางหนึ่ง คือ การปรับองค์ประกอบการทำผิดศีลข้อ 2 เป็น “มีจิตคิดจะเสพของมีนเมา” และข้อ 4 เป็น “สิ่งเสพติดเข้าสู่ร่างกาย” ส่วนข้ออื่นยังคงเดิม เพื่อให้รองรับกับสิ่งเสพติดทุกประเภท องค์ประกอบทั้ง 4 นี้มีลักษณะสอดคล้องกับวัตถุต้องห้าม 3 ประการ คือ (1) สุรา (2) เมรัย และ (3) ของมีนเมาอย่างอื่น สามารถขยายขอบเขตวัตถุต้องห้ามข้อ 3 โดยไม่ใช้หลักมหาปเทศใน 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบแรก ขยายขอบเขตอย่างจำกัด หมายเอาเฉพาะของมีนเมาประเภทน้ำเมาที่ต้องอาศัยการดื่มกินเท่านั้น สอดคล้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน (สิริพันธุ์ จุลกรังคะ, 2557) รวมทั้งยาเสพติดประเภทที่ต้องอาศัยการดื่มกิน เช่น ยาบ้า น้ำมันกัญชา น้ำใบกัญชา เป็นต้น (กรมการแพทย์ทหารเรือ, 2561) ส่วนรูปแบบที่สอง ขยายขอบเขตอย่างไม่จำกัด จากการตีความของมีนเมาอย่างอื่น โดยหมายเอายาเสพติดทุกชนิด จึงเป็นไปตามขอบเขตและความหมายที่ว่า ดองวนจากการเสพสุราเมรัยและของมีนเมา

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิพากษ์ประเด็นว่าด้วยเบญจศีลข้อสุราเมรัย กับการตีความเพื่อนำไปใช้ในสังคมไทยร่วมสมัย ออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านขอบเขตและความหมาย ด้านวัตถุต้องห้ามและการขยายขอบเขตวัตถุต้องห้าม และด้านองค์ประกอบของการกระทำความผิด สามารถประมวลความสัมพันธ์ของแต่ละด้านออกเป็นแนวทางการตีความเป็น 4 แนวทาง คือ แนวทางที่ 1 และแนวทางที่ 2 เป็นแนวทางที่ต้องใช้หลักมหาปเทศเพื่อขยายความเบญจศีลข้อ 5 เพื่อนำไปใช้ในสังคมไทย ส่วนแนวทางที่ 3 และแนวทางที่ 4 เป็นแนวทางที่ไม่ต้องใช้หลักมหาปเทศเพื่อขยายขอบเขตความหมายแต่อย่างใด กระนั้นแต่ละวิธีต่างก็มีข้อจำกัดตามมาทั้งสิ้น ดังแสดงในตารางดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับแนวทางและปัญหาการตีความเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัยเพื่อนำไปใช้ในสังคมไทยร่วมสมัย

เบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัยมชชปมาทฎฐานา เวมณี				
วัตถุประสงค์	การตีความ 1	การตีความ 2	การตีความ 3	การตีความ 4
1. ขอบเขต	งดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราเมรัยฯ		งดเว้นจากการเสพสุราเมรัยและของมีนเมาฯ	
และ	การดื่ม (อาการ)		การเสพ (อาการ)	
ความหมาย	น้ำเมาคือสุราเมรัย (วัตถุต้องห้าม)		สุราเมรัยและของมีนเมา (วัตถุต้องห้าม)	
	ขอบเขตจำกัด-เฉพาะน้ำเมา - ใช้มหาปเทศ	ขอบเขตไม่จำกัด-ยาเสพติดทุกชนิด-ใช้มหาปเทศ	ขอบเขตจำกัด น้ำเมา-ตีความของมีนเมา-ไม่ใช้หลักมหาปเทศ	ขอบเขตไม่จำกัด-ยาเสพติดทุกชนิด-ตีความของมีนเมา-ไม่ใช้มหาปเทศ
2. วัตถุต้องห้ามและการขยายขอบเขตวัตถุต้องห้าม	1. สุรา 2. เมรัย	1. สุรา 2. เมรัย	1. สุรา 2. เมรัย	3. ของมีนเมาอื่น
	ขอบเขตจำกัด-เฉพาะน้ำเมา-ใช้มหาปเทศ	ขอบเขตไม่จำกัด-ยาเสพติดทุกชนิด-ใช้มหาปเทศ	ขอบเขตจำกัด-เฉพาะน้ำเมา-ไม่ใช้มหาปเทศ	ขอบเขตไม่จำกัด-ยาเสพติดทุกชนิด-ไม่ใช้มหาปเทศ
3. องค์ประกอบ	องค์ประกอบกระทำ	องค์ประกอบกระทำ	องค์ประกอบกระทำ	องค์ประกอบกระทำ
การทำผิดเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัย	ความผิด 4 ประการ	ทำความผิด 4 ประการ	ความผิด 4 ประการ	ความผิด 4 ประการ
	1) ความเป็นของมีนเมา	1) ความเป็นของมีนเมา	1) ความเป็นของมีนเมา	1) ความเป็นของมีนเมา
	2) มีจิตคิดจะดื่มของมีนเมา	2) มีจิตคิดจะดื่มของมีนเมา	2) มีจิตคิดจะดื่มของมีนเมา	2) มีจิตคิดจะเสพของมีนเมา
	3) มีความพยายามอันเกิดแต่จิตนั้น	3) มีความพยายามอันเกิดแต่จิตนั้น	3) มีความพยายามอันเกิดแต่จิตนั้น	3) มีความพยายามอันเกิดแต่จิตนั้น

เบญจศีลข้อ 5 สุราเมรยมชฺชปมาทฏฐานา เวรมณี				
วัตถุประสงค์	การตีความ 1	การตีความ 2	การตีความ 3	การตีความ 4
	4) กลืนให้ลง ในลำคอ	4) กลืนให้ลง ในลำคอ	4) กลืนให้ลง ในลำคอ	4) สิ่งเสพติดเข้าสู่ ร่างกายทางใด ทางหนึ่ง
ข้อจำกัด	ยาเสพติดที่ นอกเหนือจากการ ดื่มกิน เช่น สุราเมรัย อยู่นอกกรอบศีลข้อนี้	ยาเสพติดที่ นอกเหนือจากการ ดื่มกิน ไม่เข้า องค์ประกอบข้อ 2 และ 4	ยาเสพติดที่ นอกเหนือจากการ ดื่มกินเช่นสุราเมรัย อยู่นอกกรอบศีลข้อนี้	ต้องปรับแก้ องค์ประกอบข้อ 2 และ 4 เพื่อให้ใช้ได้กับ ยาเสพติดทุกชนิด ซึ่งถือ เป็นการแก้ไขเพิ่มเติม คำสอนทางพุทธศาสนา

สรุป

ด้านขอบเขตและความหมายของเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรยมชฺชปมาทฏฐานา เวรมณี มี 2 ประการ ได้แก่ 1) งดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราเมรัย มีขอบเขตเฉพาะน้ำเมาเท่านั้น และ 2) งดเว้นจากการเสพสุราเมรัยและของมีนเมา มีขอบเขตรวมถึงของมีนเมาอย่างอื่นด้วย ส่วนด้านวัตถุประสงค์ห้ามและการขยายขอบเขตวัตถุประสงค์ห้ามมี 2 ประการ ได้แก่ 1) สุราและเมรัย ใช้หลักมหาปเทศเพื่อขยายขอบเขตใน 2 แนวทาง คือ แนวทางแรก มีขอบเขตอย่างจำกัด หมายน้ำเมาอย่างอื่นที่ต้องดื่มกินเช่นเดียวกับสุราเมรัย แนวทางที่สอง ขอบเขตไม่จำกัด หมายเอายาเสพติดทุกชนิดในสังคมปัจจุบัน และ 2.2) สุรา เมรัย และของมีนเมาทุกชนิด โดยไม่ต้องใช้หลักมหาปเทศเป็นเครื่องมือ มีการตีความ “ของมีนเมา” อยู่ 2 แนวทาง คือ แนวทางแรก มีขอบเขตอย่างจำกัด เฉพาะของมีนเมาเช่นเดียวกับสุราเมรัย แนวทางที่สอง ขอบเขตไม่จำกัด หมายเอายาเสพติดทุกชนิด และด้านองค์ประกอบของการกระทำความผิด มี 2 แนวทาง คือ แนวทางแรก องค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ (1) ความเป็นของมีนเมา (2) มีจิตคิดจะดื่มของมีนเมา (3) มีความพยายามที่จะดื่ม และ (4) กลืนลงไป ในลำคอ และแนวทางที่สอง ปรับข้อ 2 เป็น “มีจิตคิดจะเสพของมีนเมา” และข้อ 4 เป็น “สิ่งเสพติดเข้าสู่ร่างกาย” เพื่อให้สามารถใช้ได้กับยาเสพติดทุกชนิด ซึ่งแต่ละด้านต่างมีความสัมพันธ์กัน กลายเป็นแนวทางการตีความที่แตกต่างกันออกไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ด้านขอบเขตและความหมายของเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัย มีการให้ความหมายแตกต่างกันทั้งในระดับพระไตรปิฎก อรรถกถา และหนังสือที่แสดงความเห็นของ

นักปราชญ์และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งโดยทั่วไปมีอยู่ 2 ประการ คือ 1) จดเว้นจากการดื่ม น้ำเมาคือสุราเมรัย ที่มีขอบเขตจำกัดเพราะระบุดังกล่าว “ดื่ม” และจำกัดวัตถุต้องห้ามว่า “น้ำเมา คือสุราเมรัย” 2) จดเว้นจากการเสพสุราเมรัยและของมีเมาอย่างอื่น ที่มีขอบเขตความหมายกว้าง กว่าสุราเมรัย เพราะระบุดังกล่าวอย่างอื่นด้วย ดังนั้นเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในหลักเบญจศีล ข้อ 5 อันเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานในสังคมจึงควรมีการทำความเข้าใจและตกลงใจกันให้ชัดเจนว่า จะใช้ความหมายอย่างไร มีขอบเขตเพียงใดตั้งแต่ระดับพระไตรปิฎก อรรถกถา และหนังสือ เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกันและเป็นเอกภาพ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ด้านวัตถุต้องห้ามในเบญจศีลข้อ 5 สุราเมรัย โดยทั่วไป มี 2 ประการ คือ 1) วัตถุต้องห้าม 2 ประการ คือ สุราและเมรัย ที่สามารถขยายขอบเขตไปถึงยาเสพติดด้วยหลักมหาปเทศ และ 2) วัตถุต้องห้าม 3 ประการ คือ สุรา เมรัย และของมีเมาอย่างอื่นที่ใช้วิธีการตีความโดยไม่ต้องใช้เครื่องมือทางวินัยคือมหาปเทศ ในสังคมไทยมักมีการระบุดังกล่าวการเสพลิงเสพติดผิดศีลข้อ 5 แต่ไม่มีการระบุเพิ่มเติมว่าผิดศีลได้อย่างไร ใช้หลักการใดในการทำให้สิ่งเสพลิดอื่น ๆ กลายเป็นวัตถุต้องห้ามด้วย ดังนั้นหากระบุดังกล่าวการเสพลิงเสพติดผิดศีลข้อ 5 จึงควรต้องมีรายละเอียดประกอบด้วยว่าเป็นไปตามหลักมหาปเทศตามวัตถุต้องห้ามในข้อ 1 หรือมีความหมายครอบคลุมอยู่แล้ว ตามวัตถุต้องห้ามในข้อ 2 เป็นต้น เพื่อให้ชัดเจนว่ากำลังตีความแบบใด ไม่เช่นนั้น ก็จะเป็นเพียงกล่าวต่อ ๆ กันโดยไม่รู้ว่าสิ่งเสพลิดเป็นวัตถุต้องห้ามได้อย่างไร

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า องค์ประกอบของการกระทำผิดศีลข้อนี้มี 4 ประการ ได้แก่ (1) ความเป็นของมีเมา (2) มีจิตคิดจะดื่มของมีเมา (3) มีความพยายามที่จะดื่ม และ (4) กลืนลงไปในลำคานั้น ประเด็นนี้ในสังคมไทยมักถูกละเลยและไม่มีการกล่าวถึง รวมทั้งศีลข้ออื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ยกเว้นผลงานในระดับวิชาการ ทั้งที่องค์ประกอบเหล่านี้เป็นตัวชี้วัดว่าผิดศีลหรือไม่ แม้กระทั่งนโยบายหมู่บ้านรักษาศีล 5 หรือโรงเรียนวิถีพุทธ ก็ระบุเพียงคร่าว ๆ ว่าผิดศีลเท่านั้น ดังนั้น คณะสงฆ์ไทย พระสงฆ์ และนักวิชาการต่าง ๆ จึงควรเผยแพร่ประเด็นเหล่านี้ให้ประชาชนชาวพุทธ ได้รับรู้มากขึ้นควบคู่กับโครงการหรือนโยบายต่าง ๆ ด้วย อันเป็นการติดอาวุธคือปัญญาให้แก่สังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจต่อไปนี้ 1) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นด้านขอบเขตและความหมาย วัตถุต้องห้ามและการขยายขอบเขตวัตถุต้องห้าม และองค์ประกอบของการทำความผิดในเบญจศีลข้ออื่น ๆ เช่น ข้อ 1 ปาณาติบาต หรือข้อ 2 อทินนาทาน เป็นต้น เพื่อให้เข้าใจบริบทความหมายในสังคมอินเดียพุทธกาลและบริบทในสังคมไทยปัจจุบันที่สลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น 2) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เจาะลึกประเด็นวัตถุต้องห้ามของเบญจศีลข้อ 5 กับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และสิ่งเสพติดอื่น ๆ ตามกฎหมายไทยในปัจจุบัน 3) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาในทางวิชาการและปัญหาในทางปฏิบัติเมื่อมีการนำเบญจศีลแต่ละข้อไปประยุกต์ใช้ในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการแพทย์ทหารเรือ. (2561). *คู่มือการแก้ไขปัญหายาเสพติดในกองทัพเรือ (สำหรับบุคลากรสายแพทย์ พ.ศ. 2561)*. สมุทรปราการ: ทูทวินพริ้นติ้ง.
- คุณ โทษณ์. (2537). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2551). *ศาสนาสำคัญของโลก*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ธีรพงษ์ มีไธสง. (2551). *มิติทางศาสนาและปรัชญาของโลก*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นราพร วงศ์แสน, (2560). ผลกระทบของการละเมิดเบญจศีลข้อที่ 5 ในสังคมไทย. *วารสารปัญญา*, 24(2), 8–12. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/panya-thjo/article/view/192685>
- ปิ่น มุกกันต์. (2536). *คำบรรยายพุทธศาสตร์ ภาค 1 ฉบับฉลอง 25 พุทธศตวรรษ*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- พระญาณโรดม (สนธิ์ กิจจกาโร). (2543). *ประมวลปัญหาและเฉลย เบญจศีลเบญจธรรมและอุโบสถศีล (สำหรับธรรมศึกษาชั้นตรี)*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2557). *พุทธธรรมฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 39). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสนิท หาญเขียว, พระมหาปราโมทย์ แก้วนา และ วิโรจน์ คุ่มครอง. (2566). การประยุกต์ใช้ศีล 5 โดยมีหลักเบญจธรรมมาสนับสนุนในการดำเนินชีวิตยุคใหม่. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 5(5), 1151–1162. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemri/article/view/263281>
- พระมหาสากล สุภเมธี และ พระมหาวันดี กนฺตวิโร. (2560). ศีล 5 พื้นฐานความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 17(1), 169–178. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas/article/view/85336>
- พระโอภาส โอภาโส และพระณัฐพงษ์ ญาณเมธี. (2564). ศึกษาวิกฤตสังคมไทยจากกรณีการละเมิดศีล 5. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 8(3), 129–142. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/251157>
- พิน ดอกบัว. (2542). *พระพุทธศาสนากับคนไทย*. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2520). *ปทานุกรมบาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2536). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล 91 เล่ม ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). *พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากล อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

วรรณสิทธิ ไวยะเสวี. (2548). *คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมัตถสังคหะ ปริเฉทที่ 5 วิถีมุตตสังคหวิภาค*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). นครปฐม: มูลนิธิแนบมหานิราณนที.

วคิน อินทสระ. (2549). *พุทธจริยศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธรรมดา.

สมภาร พรหมทา. (2548). *พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสภณีย์ ทำแท้ง และการอุณยฆาต*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2565 ก). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 45). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2565 ข). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 37). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2538). *เบญจศีลเบญจธรรม: หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2543). *วินัยมุขเล่ม 2 หลักสูตรนักธรรมชั้นโท*. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สิริพันธุ์ จุลกรังคะ. (2557). *เครื่องดัดในงานบริการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

แสง จันทร์งาม. (2535). *พุทธศาสนวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: บรรณาการ.

สำนักงานศาลยุติธรรม. (2564). *รวมกฎหมายยาเสพติด*. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์ 50.